

บทที่ 3

ความเป็นมาของโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน : เชื่อนน้ำโจน

ในการทำความเข้าใจกับโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน : เชื่อนน้ำโจน ในแง่กระบวนการกำหนดนโยบาย และการเคลื่อนไหวทางการเมือง จะต้องพิจารณาข้อมูล ดังต่อไปนี้เป็นพื้นฐาน คือ

1. สถานการณ์ทั่วไปด้านพลังงานของประเทศไทย
2. สำระสำคัญของโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน : เชื่อนน้ำโจน
3. เหตุการณ์สำคัญโดยสรุปกรณีเชื่อนน้ำโจนและสถานการณ์ทั่วไปทางการเมือง

ระหว่างปี 2525 - 2529

1. สถานการณ์ทั่วไปด้านพลังงานของประเทศไทย

ในการริเริ่มนโยบายอันเป็นที่มาของโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน : เชื่อนน้ำโจน ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยนั้น สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้พิจารณาสถานการณ์พลังงาน ของประเทศไทยเป็นเบื้องต้น แรกไว้ดังนี้¹ คือ

"ในช่วงระยะเวลา 20 ปี ที่ประเทศไทยได้มีการพัฒนาประเทศ ตามแผนพัฒนาฉบับที่ 1 จนถึงฉบับที่ 4 นั้น ได้ก่อให้เกิดความต้องการ ใช้พลังงานเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว กล่าวคือ การใช้พลังงานทั้งหมดคิด เปรียบเทียบกับน้ำมันได้เพิ่มขึ้นจาก 2,700 ล้านลิตร ในปี 2504 เป็น 17,151 ล้านลิตร ในปี 2524 โดยแหล่งพลังงานถึงร้อยละ 75 ต้องพึ่งการใช้น้ำมันเชื้อเพลิงปิโตรเลียมจากต่างประเทศเป็นหลัก

¹สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, เอกสารประกอบการพิจารณาโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน : เชื่อนน้ำโจน, กันยายน 2525, หน้า 2 - 3. (ขัดสำเนา)

ในปี 2524 ความต้องการใช้พลังงานจากน้ำมันเชื้อเพลิง
ปิโตรเลียมมีปริมาณทั้งหมด 12,072 ล้านลิตร แยกการใช้
ออกตามสาขาเศรษฐกิจที่สำคัญได้ดังนี้

	ร้อยละ
- คมนาคมและขนส่ง	41.49
- การผลิตไฟฟ้าและประปา	23.45
- อุตสาหกรรมการผลิต	16.11
- การเกษตร	9.89
- บริการและอื่น ๆ	8.09
- ก่อสร้าง	0.88
รวม	100.00

ผลจากการที่ความต้องการใช้พลังงานในการพัฒนาประเทศมีเพิ่ม
มากขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยต้องพึ่งการใช้น้ำมันจากต่างประเทศ
เป็นหลักนั้น เมื่อเกิดวิกฤตการณ์ราคาน้ำมันแพงขึ้นทั่วโลก จึงส่ง
ผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างรุนแรงและกว้างขวาง
ดังนั้นในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 5 (2525 - 2529) จึงได้
มีการกำหนดนโยบายและแนวทางการปรับโครงสร้างการผลิตและ
การใช้พลังงานไว้อย่างชัดเจน ในอันที่จะลดการใช้ปริมาณการใช้
พลังงานจากน้ำมันมาเป็นการมุ่งเน้นด้านการใช้พลังงานทดแทนทุก
รูปแบบเท่าที่ความสามารถจัดหาได้ภายในประเทศควบคู่กันไปกับ
การปรับปรุงประสิทธิภาพ และการประหยัดการใช้พลังงานในสาขา
เศรษฐกิจที่ต้องใช้พลังงานในปริมาณมาก"

จากนโยบายและแนวทางดังกล่าวข้างต้น จึงได้มีการกำหนดเป้าหมายที่สำคัญ
ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 ไว้ดังนี้²

1. ลดอัตราการใช้พลังงานในประเทศโดยส่วนรวมลง ไม่ให้ขยายตัวเกิน
อัตราร้อยละ 4.8 ต่อปี โดยเฉลี่ยใน 5 ปีข้างหน้า

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

2. ลดปริมาณการนำเข้าน้ำมันเชื้อเพลิงปิโตรเลียม เฉลี่ยร้อยละ 3 ต่อปี ในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5

3. ลดอัตราส่วนการส่งน้ำมันปิโตรเลียมจากต่างประเทศลงร้อยละ 75 ของความต้องการใช้พลังงานทั้งหมดทุกประเทศ ในปี 2523 ให้เหลือร้อยละ 46 ในปี 2529 โดยการผลิตและการใช้แหล่งพลังงานในประเทศขึ้นมาใช้ทดแทนคือ ก๊าซธรรมชาติ , พลังน้ำ ถ่านหินลิกไนต์ และพลังงานนอกแบบอื่น ๆ ซึ่งได้กำหนดเป้าหมายการผลิตพลังงานเพื่อทดแทนน้ำมันปิโตรเลียมไว้ดังนี้

3.1 กำหนดเป้าหมายการผลิตก๊าซธรรมชาติจากอ่าวไทย จากชั้นละ 250 ล้านลูกบาศก์ฟุต ในปี 2525 เพิ่มขึ้นเป็นวันละไม่ต่ำกว่า 525 ล้านลูกบาศก์ฟุต ภายในปี 2529

3.2 เพิ่มกำลังผลิตไฟฟ้าพลังน้ำขึ้นประมาณ 2 เท่าตัวจาก 1,269 เมกกะวัตต์ ในปี 2523 เป็นประมาณ 2,013 เมกกะวัตต์ ในปี 2529

3.3 เพิ่มกำลังผลิตไฟฟ้าจากการใช้ถ่านหินลิกไนต์จาก 210 เมกกะวัตต์ ในปี 2523 ขึ้นเป็นประมาณ 885 เมกกะวัตต์ ในปี 2529

3.4 เพิ่มการใช้พลังงานนอกแบบอื่น ๆ (พลังงานจากแอลกอฮอล์) ขยะ ไม้โตเร็ว พลังน้ำขนาดเล็ก หินน้ำมัน ก๊าซธรรมชาติ ความร้อนใต้พิภพ แสงอาทิตย์ และลม ให้ได้เทียบเท่าน้ำมันประมาณ 220 - 290 ล้านลิตร ภายในปี 2529

"จากการประมาณการความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้า ซึ่งคณะทำงานวางแผนพัฒนา ปรากฏว่า ความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้า ในช่วงแผนพัฒนาฉบับที่ 5 จะเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 10.6 กล่าวคือ จะเพิ่มขึ้นจาก 17,490 ล้านกิโลวัตต์ ชั่วโมง ในปี 2525 เป็น 26,017 ล้านกิโลวัตต์ ชั่วโมง ในปี 2529 ส่วนในระยะของแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 (2530 - 2534) จะเพิ่มขึ้นในอัตราเฉลี่ยต่อปี ร้อยละ 7.3 โดยความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าจะเพิ่มขึ้นเป็น 36,929 ล้านกิโลวัตต์ ชั่วโมง ในปี 2534 ทั้งนี้โดยมีสัดส่วนของการใช้พลังงานไฟฟ้าสำหรับกิจกรรมต่าง ๆ ดังนี้

- ที่อยู่อาศัย	ร้อยละ	24.6
- ธุรกิจการค้า	"	8.8

- อุตสาหกรรม	ร้อยละ	65.8
- อื่น ๆ	"	0.8

ดังนั้น เพื่อให้เกิดความมั่นคงต่อระบบการผลิตไฟฟ้าของประเทศ ก็จำเป็นต้องวางแผนขยายการผลิตติดตั้งของระบบไฟฟ้าให้เพิ่มขึ้นเป็นประมาณ 6,920 เมกกะวัตต์ในปี 2534

โดยมีแผนงานสนับสนุนตามโครงการต่าง ๆ ทั้งแผนงานการเพิ่มกำลังผลิตไฟฟ้า โดยติดตั้งเครื่องกำเนิดไฟฟ้าเพิ่มในเขื่อนต่าง ๆ ที่สร้างไว้เดิม และการเริ่มโครงการไฟฟ้าพลังน้ำที่จำเป็น"³

ในเอกสารฉบับดังกล่าว ชี้ต่อไปว่า โครงการเขื่อนแควใหญ่ตอนบน เขื่อนน้ำโจน เป็นแผนงานโครงการไฟฟ้าพลังน้ำที่จำเป็นจะต้องดำเนินการในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 5 และจะแล้วเสร็จในช่วงแผนพัฒนาฯ ฉบับที่ 6 และสรุปในที่สุดว่า

"โครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน (เขื่อนน้ำโจน) เป็นโครงการขนาดใหญ่ที่สอดคล้องกับแผนพัฒนาพลังงานโดยส่วนรวมของประเทศและแผนพัฒนาพลังงานไฟฟ้า และเป็นแหล่งพลังงานหมุนเวียนที่สำคัญที่สุดแห่งหนึ่งของประเทศที่ไม่ต้องพึ่งการใช้เชื้อเพลิงใด ๆ และจะช่วยลดภาวะการต้องพึ่งแหล่งน้ำเชื้อเพลิงปิโตรเลียมจากต่างประเทศ ซึ่งจะช่วยเพิ่มความมั่นคงต่อระบบเศรษฐกิจและสถานการณ์ด้านพลังงานของประเทศในระยะยาวอีกทั้งจะช่วยประหยัดเงินตราต่างประเทศได้ 77,550 ล้านบาท คิดตามมูลค่าปัจจุบัน ตลอดระยะเวลา 50 ปี ของโครงการ"

2. สาระสำคัญของโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน : เขื่อนน้ำโจน

ส่วนนี้ผู้วิจัยจะกล่าวถึงลักษณะของโครงการ ค่าใช้จ่ายในการลงทุน ผลประโยชน์ตอบแทนโดยตรงของโครงการและผลประโยชน์ด้านอื่น ๆ ของโครงการ

สำหรับโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน : เขื่อนน้ำโจน ซึ่งในโอกาสต่อไปนี้จะเรียกสั้น ๆ ว่า โครงการเขื่อนน้ำโจนนั้น การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยได้ดำเนิน

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 5 - 9.

การสำรวจมาตั้งแต่ปี 2514 ในระหว่างปี 2521 - 2522 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้รับความร่วมมือจากญี่ปุ่นตามแผนโคลัมโบ ในรูปของผู้เชี่ยวชาญมาว่าการสำรวจและศึกษาในขั้น Prefeasibility และรัฐบาลญี่ปุ่นได้ให้ความร่วมมือศึกษาเพิ่มเติมด้านเทคนิคและเศรษฐศาสตร์ในขั้น feasibility study โดยมอบหมายให้ Japanese International Cooperation Agency (JICA) ดำเนินการ⁴

2.1 ลักษณะของโครงการ เชื่อนน้ำโจนเป็นเขื่อนชนิดหินทิ้งแกนดินเหนียว ความสูงของตัวเขื่อน 185 เมตร ความจุของอ่างเก็บน้ำ ณ ระดับเก็บกักปกติ 5,950 ล้านลูกบาศก์เมตร เครื่องกำเนิดไฟฟ้าของเขื่อนมีจำนวน 4 เครื่อง ๆ ละ 145 เมกกะวัตต์ รวม 580 เมกกะวัตต์ ระยะเวลาการก่อสร้างหากได้รับการอนุมัติจากรัฐบาล จะเริ่มสร้างประมาณปี 2526 แล้วเสร็จปี 2532

2.2 ค่าใช้จ่ายในการลงทุน เป็นเงินทั้งสิ้น 12,591.94 ล้านบาท ซึ่งจำแนกเป็นเงินกู้ต่างประเทศ 6,017 ล้านบาท และเงินบาท 6,574.94 ล้านบาท

2.3 ผลประโยชน์ตอบแทนโดยตรงของโครงการ โครงการเขื่อนน้ำโจนจะให้ผลตอบแทนด้านไฟฟ้าเป็นผลประโยชน์โดยตรงกล่าวคือ จะเพิ่มกำลังการผลิตติดตั้งให้กับระบบอีก 580 เมกกะวัตต์ซึ่งจะสามารถผลิตพลังงานไฟฟ้าได้ปีละ 1,168 ล้านกิโลวัตต์ ชั่วโมง

และเอกสารประกอบการพิจารณาโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน : เชื่อนน้ำโจน ระบุว่า โครงการเขื่อนน้ำโจนให้ประโยชน์ตอบแทนคุ้มค่าทั้งในเชิง เศรษฐศาสตร์ และเชิงการเงิน

2.4 ผลประโยชน์ตอบแทนด้านอื่น ๆ นอกจากจะให้ผลประโยชน์ตอบแทนโดยตรงด้านไฟฟ้าแล้ว ยังให้ผลประโยชน์ด้านอื่น ๆ ดังนี้

2.4.1 ผลตอบแทนด้านเกษตร กล่าวคือพื้นที่บริเวณลุ่มแม่น้ำแม่กลอง ได้มีการพัฒนาก่อสร้างระบบชลประทานไปแล้ว จำนวน 1.1 ล้านไร่ และกำลังอยู่ระหว่าง

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 9 - 10.

การก่อสร้างอีก 1.8 ล้านไร่และอยู่ระหว่างการศึกษารวบรวม เพื่อก่อสร้างต่อไปอีก 0.5 ล้านไร่ การก่อสร้างเขื่อนน้ำโจน จึงเป็นการเพิ่มปริมาณความจุของอ่างเก็บน้ำบนลำน้ำแควใหญ่ให้มากยิ่งขึ้น ซึ่งเมื่อรวมกับอ่างเก็บน้ำเขื่อนศรีนครินทร์ บนลำน้ำแควใหญ่ ที่มีอยู่แล้ว อ่างเก็บน้ำเขื่อนเขาแหลมบนลำน้ำแควน้อยที่กำลังก่อสร้าง โดยมีเขื่อนทดน้ำวชิราลงกรณ์บนลำน้ำแม่กลองที่มีอยู่แล้วทำหน้าที่ยกระดับน้ำของลุ่มน้ำแม่กลอง เพื่อให้ประโยชน์ด้านการเกษตรได้อย่างเต็มที่ยิ่งขึ้น เมื่อวางแผนงานทุกอย่างเสร็จสมบูรณ์ พื้นที่เกษตรชลประทาน 3.4 ล้านไร่ครอบคลุมพื้นที่ 7 จังหวัด คือ กาญจนบุรี ราชบุรี สมุทรสงคราม สุพรรณบุรี นครปฐม สมุทรสาคร และเพชรบุรี จะไม่มีปัญหาขาดแคลนน้ำเพื่อการเพาะปลูกอีกต่อไป

2.4.2 ช่วยบรรเทาปัญหาหน้าท่วม ซึ่งมักจะเกิดขึ้นเสมอในลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง เนื่องจากมีอ่างเก็บกักน้ำในฤดูน้ำมากเพิ่มขึ้นในตอนบน

2.4.3 ปริมาณน้ำที่เก็บกักไว้เพิ่มขึ้น ส่วนหนึ่งจะสามารถส่งลงมาใช้แก้ไขปัญหาน้ำเสียและน้ำเค็มในลุ่มน้ำแม่กลองตอนล่าง ซึ่งจากการศึกษาพบว่าต้องใช้น้ำอย่างน้อย 50 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที ในการขับไล่น้ำเสียและน้ำเค็มมิให้บุกรุกเข้ามาทำความเสียหายต่อพื้นที่เพาะปลูก

2.4.4 ปริมาณน้ำที่เก็บกักไว้ในลุ่มน้ำแม่กลองนี้ ในอนาคตจะสามารถช่วยผ่อนคลายนโยบายการขาดแคลนน้ำในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาได้ โดยการผันน้ำสู่แม่น้ำท่าจีน เพื่อใช้ผลักดันน้ำเค็มและน้ำเสียในแม่น้ำท่าจีน แทนปริมาณน้ำที่ต้องส่งมาจากแม่น้ำเจ้าพระยา เพื่อการนี้ทำให้สามารถใช้น้ำจากแม่น้ำเจ้าพระยาที่ได้รับการทดแทนนี้ ประมาณ 50 ลูกบาศก์เมตรต่อวินาที เพื่อประโยชน์อื่น เพื่อการเพิ่มปริมาณน้ำดิบให้แก่การประปานครหลวง

2.4.5 อ่างเก็บน้ำที่สร้างขึ้น สามารถใช้เป็นแหล่งเพาะและขยายพันธุ์สัตว์น้ำได้เป็นอย่างดี ซึ่งจะช่วยให้เพิ่มผลผลิตด้านประมงน้ำจืดนอกจากนี้แล้วการพัฒนาแหล่งน้ำในลักษณะนี้ก็จะเอื้ออำนวยต่อการใช้เป็นสถานที่ท่องเที่ยวและพักผ่อนหย่อนใจได้เป็นอย่างดีอีกด้วย

2.4.6 อ่างเก็บน้ำโครงการเขื่อนน้ำโจน จะครอบคลุมพื้นที่ที่อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก อำเภอสังขละบุรี และอำเภอทองผาภูมิ จังหวัดกาญจนบุรี ซึ่งจะส่งผลในแง่ความมั่นคงของชาติดังนี้

ก. ทำให้สามารถควบคุมประชาชนและชนกลุ่มน้อยที่กระจัดกระจายอยู่เหนือเขื่อนในบริเวณเขื่อนน้ำท่วม โดยการจัดให้อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่งในพื้นที่ที่กำหนดไว้แล้ว ส่งเสริมการประกอบอาชีพและการทำการเกษตรที่ถูกต้อง ซึ่งจะช่วยการป้องกันการบุกรุกทำลายป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยด้วย

ข. การจัดประชาชนและชนกลุ่มน้อยอยู่รวมกัน เป็นพื้นที่จะทำให้ส่วนราชการดำเนินการช่วยเหลือพัฒนาอาชีพ พัฒนาจิตใจปลูกฝังอุดมการณ์ทางการเมืองได้สะดวก และจะสามารถพัฒนาจัด เป็นรูปแบบหมู่บ้านป้องกันตนเองต่อไป

ค. อ่างเก็บน้ำจะเป็น เครื่องชี้แบ่ง เขตภูมิประเทศระหว่างกองทัพภาคที่ 1 และพื้นที่บางส่วนของกองทัพภาคที่ 3 ในเขตอำเภอลำปาง ซึ่งจะช่วยสกัดกั้นการขยายตัวของผู้อพยพจากเขตอำเภอลำปาง มาสู่รอยต่อจังหวัดกาญจนบุรี จึงเป็นประโยชน์ต่อความมั่นคงทางดินแดนตะวันตกของประเทศ

และผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมนั้น ในเอกสารประกอบการพิจารณาโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน เขื่อนน้ำโจนส่วนที่ 4 ว่าด้วยผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมและแผนงานแก้ไข ได้ระบุรายละเอียดไว้ดังนี้⁵

1. ด้านทรัพยากรป่าไม้

การพัฒนาโครงการเขื่อนน้ำโจน จำเป็นต้องใช้พื้นที่ป่าไม้ในการก่อสร้างตัวเขื่อนและส่วนประกอบอื่น ๆ ของโครงการ รวมตลอดทั้งพื้นที่ที่จะต้องถูกน้ำท่วมและกลายเป็นอ่างเก็บน้ำดังนี้

- พื้นที่อ่างเก็บน้ำ - ขอบอ่าง (ที่ระดับ 380 เมตร รทก.)	88,750 ไร่
- พื้นที่ฝังงาน แหล่งวัสดุ บ้านพักและที่ทำการ	6,250 ไร่
- พื้นที่จัดสรร เป็นที่ทำกินสำหรับราษฎรอพยพ	7,500 ไร่
- พื้นที่ใช้ปรับปรุง เส้นทางระหว่างเขื่อนศรีนครินทร์ถึงเขื่อนน้ำโจน ระยะทางประมาณ 130 กม.	1,525 ไร่

⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 4.1 - 4.7

- พื้นที่แนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูงระหว่าง เขื่อนศรีนครินทร์ ถึงเขื่อนน้ำโจน ระยะทาง 110 กม.	3,438 ไร่
- พื้นที่แนวสายส่งไฟฟ้าแรงสูงระหว่าง เขื่อนเขาแหลม ถึงเขื่อนน้ำโจน ระยะทาง 80 กม.	1,188 ไร่
รวม	108,751 ไร่

พื้นที่ป่าที่จะต้องถูกใช้ไปจำนวนดังกล่าวข้างต้น จะกระจัดกระจายไปตามเขต
ต่าง ๆ ซึ่งแยกได้ดังนี้

เขต	พื้นที่ทั้งหมด (ไร่)	พื้นที่ที่ถูกนำมา ใช้ประโยชน์ (ไร่)	ร้อยละ
เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ห้วยใหญ่นเรศวร	2,000,000	80,000	4.0
เขตอุทยานแห่งชาติ ศรีนครินทร์	957,500	1,590	0.17
เขตอุทยานแห่งชาติเอราวัณ	343,750	784	0.23
เขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าน้ำโจน	472,706	16,845	3.56
เขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าเขาพระฤๅษี เขาบ่อแร่ แปลงที่ 1	542,500	782	0.14
เขตป่าสงวนแห่งชาติ ป่าแม่กลอง			
อุ่มผาง	1,361,700	8,750	0.64
รวม	5,678,156	108,751	1.90

หมายเหตุ เมื่อเปรียบเทียบกับสภาพป่าปัจจุบันที่เหลือ 5,114,064 ไร่ คิดเป็นร้อยละ

จากการประเมินสภาพป่าไม้ในบริเวณพื้นที่ที่จะถูกน้ำท่วม เป็นอ่างเก็บน้ำ 88,750 ไร่
ประกอบด้วย

- ป่าเบญจพรรณที่มีความหนาแน่นมาก	47,659 ไร่	(53.7%)
- ป่าเบญจพรรณที่มีความหนาแน่นน้อย	12,780 ไร่	(14.4%)
- ป่าดิบแล้ง	10,739 ไร่	(12.1%)
- ป่าดิบชื้น	533 ไร่	(0.6%)
- พื้นที่ไร่เลื่อนลอย	16,419 ไร่	(18.5%)
- พื้นที่กสิกรรม	620 ไร่	(0.7%)

อย่างไรก็ตามยังมีพื้นที่ป่าบางแห่ง ซึ่งอาจจะถูกบุกรุกทำลาย อันเนื่องจากสภาพ
การคมนาคมที่ดีขึ้นคือ พื้นที่บริเวณใต้เขื่อนน้ำโจน ลงมาถึงเขื่อนศรีนครินทร์ซึ่งเป็นพื้นที่ต้นน้ำ
ลำธารของ เขื่อนศรีนครินทร์

2. ด้านการทรัพยากรสัตว์ป่า

การก่อสร้างเขื่อนน้ำโจนจะทำให้เกิดอ่างเก็บน้ำขนาดใหญ่ มีเนื้อที่ 142
ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 88,750 ไร่ ที่ระดับ 380 เมตร (รทก.) ในจำนวนนี้
ส่วนใหญ่ประมาณ 80,000 ไร่ จะอยู่ในพื้นที่เขตใจกลางเขตรักษาพันธุ์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร
เป็นระยะทางยาวประมาณ 60 กิโลเมตร และกว้างประมาณ 300 เมตร ซึ่งจะตัดพื้นที่
เขตรักษาพันธุ์ป่าออกเป็น 3 ส่วนด้วยกัน บริเวณดังกล่าวเป็นแหล่งหากิน, ที่พักของสัตว์ป่า
ต่าง ๆ ในจำนวนมากหลายสกุล และบางสกุลในจำนวนนี้ก็ เป็นสัตว์ป่าหายากและสัตว์ป่า
คุ้มครองของชาติ เช่น กระต๊อ ช้างป่า กระซู่ เป็นต้น ทุกปีสัตว์ป่าเหล่านี้จะอพยพย้ายถิ่น
จากประเทศพม่าเข้ามาในประเทศไทยเป็นประจำในระหว่างเดือนพฤษภาคม ซึ่งเป็นต้น
ฤดูฝนจนถึงเดือนตุลาคม ทั้งนี้เพื่อหลบหนีฝนที่ตกชุกในเขตพม่าเข้าสู่เขตไทย อ่างเก็บน้ำ
ขนาดใหญ่ จะกลายเป็นตัวสกัดกั้นการย้ายถิ่นดังกล่าวโดยตรง และอาจเป็นผลให้จำนวน
สัตว์ป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรลดจำนวนลง หรือบางชนิดอาจสูญพันธุ์ได้

นอกจากนั้น อ่างเก็บน้ำเขื่อนน้ำโจนจะท่วมพื้นที่ดินโป่งซึ่งมีเกลือแร่ที่จำเป็นต่อ
การยังชีพของสัตว์ป่าหลายแห่ง และจะท่วมป่าดงดิบชื้นและป่าดงดิบแล้ง ซึ่งเป็นชนิดป่า

ที่มีอยู่น้อยในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร เนื่องจากเป็นชนิดป่าที่ขึ้นอยู่ในที่ราบระดับต่ำ และเป็นแหล่งหากินและที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่าที่สำคัญหลายชนิด อาทิเช่น ช้างป่า สมเสร็จ กวางป่า ฯลฯ ซึ่งเป็นสัตว์ป่าคุ้มครองและสัตว์ป่าจำพวกกระซู่ และควายป่า ซึ่งเป็นสัตว์สงวนที่หายาก ทั้งหมดนี้อาจเป็นผลผลักดันให้สัตว์ป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวรต้องดิ้นรนอพยพออกไปหาแหล่งที่อยู่ใหม่ที่เหมาะสมนอกเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า และอาจเป็นเหตุให้ถูกทำลาย

3. ด้านทรัพยากรธรณี

จากการศึกษาสำรวจเบื้องต้น ปรากฏว่าในพื้นที่โครงการส่วนใหญ่ไม่มีการทำเหมืองแร่ และไม่มีการออกประทานบัตรเหมืองแร่แต่ประการใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริเวณที่จะถูกน้ำท่วมกลายเป็นอ่างเก็บน้ำ อย่างไรก็ตามมีการออกประทานบัตรทำเหมืองแร่อยู่บ้างในเขตพื้นที่รับน้ำฝนของโครงการ แต่ไม่ได้มีการประกอบการอย่างจริงจัง ในลักษณะเป็นอุตสาหกรรม

และพบว่ามีหลักฐานทางธรณีวิทยาที่บ่งชี้ว่า ในบริเวณพื้นที่ที่จะกลายเป็นอ่างเก็บน้ำ มีพื้นที่อยู่จำนวนหนึ่งที่มีโครงสร้างทางธรณีวิทยาเหมาะสมและมีศักยภาพสูงที่จะเป็นแหล่งแร่ได้ เช่น ตะกั่ว ลิกไนต์ วุลแฟรม เป็นต้น

4. ด้านโบราณคดี

จากการสำรวจเบื้องต้นพบว่า มีหลักฐานทางโบราณคดีที่น่าสนใจอยู่ในบริเวณโครงการ คือ ห่างจากเขื่อนไปทางทิศตะวันตกจะมีถ้ำอยู่ 2 แห่ง ที่ระดับความสูง 480 เมตร และ 750 เมตร รทก. ภายในถ้ำได้ค้นพบเครื่องมือเครื่องใช้ที่คาดว่า เป็นของมนุษย์ยุคหินได้แก่ขวานหินที่ทำด้วยหิน เชี่ยวทนมาน และค้อนหินที่ทำด้วยกระดูกสัตว์ ทำให้มีการสันนิษฐานว่า บริเวณที่ราบสูงตอนกลางของพื้นที่โครงการบริเวณอ่างเก็บน้ำ อาจจะเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของมนุษย์ก่อนประวัติศาสตร์ ซึ่งจะต้องทำการศึกษาวิเคราะห์โดยละเอียดต่อไป

5. ด้านทรัพยากรประมง

ผลกระทบด้านทรัพยากรประมง จะต้องใช้เวลาในการศึกษาทั้งก่อนหน้า และภายหลังการสร้างเขื่อน จึงจะสามารถชี้ชัดลงไปว่าจะเกิดผลกระทบที่สำคัญประการใดบ้าง

อย่างไรก็ตาม จากประสบการณ์ของเขื่อนต่าง ๆ เช่น เขื่อนศรีนครินทร์ เป็นต้น ก็พอจะคาดคะเนได้ว่า การก่อสร้างเขื่อนน้ำโจนจะมีผลกระทบต่อปริมาณอาหารของปลา เช่น แผลงตอนในน้ำ ซึ่งจะมีผลให้ปลาบางชนิดลดปริมาณลง และบางชนิดเพิ่มปริมาณมากขึ้น ณ บริเวณจุดต่าง ๆ ของลำน้ำแควใหญ่ โดยอาหารของปลาที่เคยไหลลงสู่แม่น้ำตอนล่างจะลดปริมาณลง

6. ด้านสาธารณสุข

กรณีเขื่อนน้ำโจนนี้ บริเวณที่ตั้งมีสภาพพื้นที่เป็นป่าเขาที่ยังค่อนข้างสมบูรณ์ อยู่ จึงพบว่ามิโรคมาเลเรีย โรคเท้าช้าง และโรคทางเดินอาหาร แพ้ระยะบาดอยู่บ้าง แต่ก็สามารถที่จะป้องกันเสียก่อนแต่เนิ่น ๆ ได้ โดยจัดระบบสาธารณสุขต่าง ๆ ที่ถูกต้อง ตามหลักวิชาการ

7. ด้านชลประทาน

ผลกระทบด้านชลประทานของโครงการเขื่อนน้ำโจน จะเกี่ยวเนื่องสัมพันธ์ เป็นระบบกับ เขื่อนศรีนครินทร์ บนลำน้ำแควใหญ่ เขื่อนเขาแหลมบนลำน้ำแควน้อย และ เขื่อนท่งน้ำชีราลงกรณ์ บนลำน้ำแม่กลอง ซึ่งสรุปได้ว่าไม่น่าจะมีผลเสียแต่ประการใด

สำหรับปัญหา เกี่ยวเนื่องกับดินเค็มในพื้นที่จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งตั้งอยู่ในบริเวณปากน้ำแม่กลองนั้น เกิดขึ้นเนื่องจากในช่วงปี 2520 - 2522 เกิดภาวะฝนแล้งมาก ประกอบทั้งยังไม่มี เขื่อน เก็บกักน้ำตอนบนที่จะช่วยปล่อยไหลลงมาไล่น้ำเค็ม ดังนั้นเมื่อโครงการเขื่อนน้ำโจนเสร็จแล้ว โดยสามารถเก็บกักปริมาณน้ำตอนบนได้เพิ่มมากขึ้นก็มีน้ำเพียงพอเพื่อที่จะปล่อยลงมาบรรเทาปัญหาเรื่องน้ำเค็มบริเวณปากแม่น้ำแม่กลอง รวมตลอดทั้งช่วยบรรเทาปัญหาน้ำเสียในลำน้ำแม่กลองได้ดียิ่งขึ้น

8. การตั้งถิ่นฐานของราษฎร

ในพื้นที่จะถูกบริเวณน้ำท่วมของโครงการเขื่อนน้ำโจน จากการสำรวจเมื่อปี พ.ศ.2523 พบว่า มีครอบครัวชาวทะเลเรียงอาศัยอยู่ประมาณ 220 คน หรือ 37 ครอบครัว จึงจำเป็นต้องอพยพราษฎรที่จะถูกผลกระทบนี้ออกไปยังที่ทำกินใหม่ โดยได้เตรียมแผนงานที่จะจัดพื้นที่ทำกินใหม่ ให้แก่ราษฎรอพยพครอบครัวละ 20 ไร่ ทั้งการจัดสร้างบ้าน

ถนน ไฟฟ้า และโรงเรียนให้ด้วย เพื่อการบูรณการทางป่าเป็นที่ทำกิน

อย่างไรก็ตาม แม้โครงการเขื่อนน้ำโจนจะให้ผลประโยชน์ตอบแทนทั้งด้านไฟฟ้า และด้านอื่น ๆ รวมทั้งมีผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมหลายระดับด้วยกัน สำหรับผลประโยชน์ ที่ได้รับการเน้นหนักอันเป็นสิ่งสำคัญจำเป็นของโครงการเขื่อนน้ำโจนก็คือ ผลประโยชน์ ตอบแทนด้านไฟฟ้า ซึ่งเอกสารประกอบการพิจารณาโครงการไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน: เขื่อนน้ำโจน ได้บ่งชี้ว่าหากทำการก่อสร้างโครงการแล้วจะมีความคุ้มค่าทั้งในเชิง เศรษฐศาสตร์และในเชิงการเงิน

3. เหตุการณ์สำคัญโดยสรุปกรณีเขื่อนน้ำโจนและสภาพการณ์ทั่วไปทางการเมือง ระหว่าง ปี 2525 - 2529

ในหัวข้อนี้จะนำเสนอเหตุการณ์สำคัญโดยสรุปของกรณีเขื่อนน้ำโจน ในช่วงปี 2525 - 2529 อันจะชี้ให้เห็นถึงวิวัฒนาการของกรณีปัญหากระทั่งกลายเป็นประเด็นปัญหา สาธารณะ และพร้อมกันนี้จะได้หยิบยกเอาสภาพการณ์ทั่วไปทางการเมืองของไทยในช่วงปี ดังกล่าว มานำเสนอควบคู่กันไปด้วย ผู้วิจัยเห็นว่าการศึกษากรณีปัญหาเขื่อนน้ำโจนนั้น ไม่สามารถแยกจากบริบททางการเมืองในขณะนั้นได้เลย ทั้งนี้เนื่องจากกระแสการคัดค้าน โครงการเขื่อนน้ำโจนนั้น ได้ผนวกรวมเข้ากับสถานการณ์ทั่วไปทางการเมือง กระทั่งมี ผลทำให้พลังการคัดค้านหนักแน่นขึ้น และส่งผลต่อการตัดสินใจลอบการสร้างเขื่อนน้ำโจน ออกไปในระหว่างปี 2525 - 2529

อย่างไรก็ตาม แม้โครงการเขื่อนน้ำโจนจะมีความเป็นมาสืบเนื่องแต่ปี 2514 หากแต่ปรากฏตัวในเชิงที่สัมพันธ์กับหน่วยงานอื่นนอกการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ตั้งแต่ปี 2522 ผู้วิจัยจึงจะกล่าวถึงความเป็นมาแต่เฉพาะจากปี 2522 เป็นต้นมา

พ.ศ. 2522 - 2524

การเคลื่อนไหวเริ่มโครงการเขื่อนน้ำโจนของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ปรากฏชัดขึ้น เมื่อปี 2522 โดยในเดือนมกราคม การไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ ได้ทำหนังสือถึงกรมป่าไม้ขอ อนุญาตใช้เส้นทางลำลอง (ชุกลากไม้และขนแร่) ที่มีอยู่แล้วจากเขื่อนศรีนครินทร์ไปยัง

บริเวณโครงการ เชื่อนน้ำโจน เพื่อขนย้าย เครื่องมือและอุปกรณ์⁶ แต่กองอนุรักษ์สัตว์ป่าได้ให้ความเห็นต่อกรมป่าไม้ว่า พื้นที่ขอสำรวจนั้นอยู่ในบริเวณรักษาพันธุ์สัตว์ป่าทุ่งใหญ่นเรศวร ไม่สามารถเข้าไปทำสำรวจได้ ด้วยจะเป็นความผิดพระราชบัญญัติสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า พ.ศ. 2503 หากมีการขุดดินทำลายพืชและสัตว์ป่าในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า⁷

ความคืบหน้าของโครงการไม่ปรากฏชัดต่อสาธารณะตราบจนเดือนมีนาคม 2524 การไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้ทำหนังสือถึงปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี เพื่อขออนุมัติก่อสร้างโครงการ เชื่อนน้ำโจนและสำนักนายกรัฐมนตรีได้ส่งเรื่องให้คณะกรรมการพัฒนาการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติพิจารณาทุกสิ้นกรองในเดือน เมษายนปีเดียวกัน และต่อมาสำนักงานคณะกรรมการ เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้แจ้งให้การไฟฟ้าจัดทำแผนงานแก้ไขผลกระทบด้านต่าง ๆ เป็นการเพิ่มเติม จึงอาจกล่าวได้ว่าประเด็นปัญหาโครงการ เชื่อนน้ำโจน ได้เกิดขึ้นในช่วงรอยต่อของรัฐบาลพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ มาสู่รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ หากแต่เหตุการณ์ส่วนใหญ่จะปรากฏในช่วงรัฐบาลพลเอก เปรม ติณสูลานนท์

พลเอกเปรม ติณสูลานนท์นั้น ขึ้นรับตำแหน่งต่อจากพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เมื่อวันที่ 3 มีนาคม 2523 โดยได้รับการยอมรับจากทุกฝ่าย แต่อย่างไรก็ตามในช่วงหนึ่งปีหลังจากนั้นพลเอกเปรมก็ต้องเผชิญหน้ากับการรัฐประหารเมื่อวันที่ 1 - 4 เมษายน 2524 โดยกลุ่มทหาร "ซ่ง เติร์ก" ที่กล่าวกันว่ามีวาทะสัมพันธ์กับพลเอกเปรมเป็นอย่างยิ่ง

ตลอดปี 2524 นั้น สถานภาพของพลเอกเปรมได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่ามีความถดถอยลงอันเนื่องมาจากวิธีการแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจการเมืองและวิกฤติการณ์ต่าง ๆ ใน

⁶ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, "หนังสือ กพม ที่ 842/514," 10 มกราคม 2522 อ้างถึงในกองอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมป่าไม้, สรุปความเป็นมาของโครงการ ไฟฟ้าพลังน้ำแควใหญ่ตอนบน (เชื่อนน้ำโจน) และความเห็นของกองอนุรักษ์สัตว์ป่ากับผู้ทรงคุณวุฒิ, กรกฎาคม 2525. (ขัดสำเนา)

⁷ กองอนุรักษ์สัตว์ป่า กรมป่าไม้, เรื่องเดียวกัน.

ลักษณะที่ปล่อยให้เกิดการคลี่คลายในตัวเอง หรือวิธีการแก้ปัญหาด้วยการชะลอปัญหา ด้วยการยืดเวลาศึกษาปัญหาออกไปอีกระยะหนึ่ง⁸

พ.ศ. 2525

เหตุการณ์กรณีเขื่อนน้ำโจนในปี 2525 นั้น ได้ปรากฏภาพการต่อสู้ระหว่างฝ่ายที่สนับสนุนและกลุ่มที่คัดค้านการก่อสร้างอย่างเด่นชัดที่สุด ความขัดแย้งดังกล่าวได้ส่งผลให้การตัดสินใจของคณะรัฐมนตรีในกรณีดังกล่าวต้องถูกชะลอออกไป นั่นคือ

ภายหลังจากที่สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้ส่งให้การไฟฟ้าจัดทำแผนงานแก้ไขผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของโครงการนั้นในเดือนกุมภาพันธ์ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตได้ขอปรับปรุงราคาโครงการจากเดิม 10,918.00 ล้านบาท เป็น 12,350 ล้านบาท โดยอ้างว่าราคาของโครงการที่สูงขึ้นเนื่องมาจากผลของการปรับค่าเงินบาท⁹ ในเดือนเดียวกันนั้นเองสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้จัดประชุมพิจารณาโครงการเขื่อนน้ำโจนขึ้นเป็นครั้งแรก โดยมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมพิจารณา

หลังจากนั้นในส่วนของกรมป่าไม้เองได้ดำเนินการอย่างเป็นทางการเพื่อยับยั้งการเข้าใช้ประโยชน์ของการไฟฟ้าฝ่ายผลิตในพื้นที่รับผิดชอบของกรมป่าไม้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสำนักงานป่าไม้เขตน่านโป่ง ได้มีหนังสือด่วนมากที่ กส 0906 (บป) 1/896 ลงวันที่ 2 เมษายน 2525 ถึงวิศวกรเตรียมงานโครงการเขื่อนน้ำโจน และสำเนาส่งผู้ว่าการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย แจ้งให้ระงับการแผ้วถางป่าตามโครงการเขื่อนน้ำโจน รวมตลอดถึงถนนตามโครงการด้วย ก่อนที่จะได้รับการอนุญาตจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ และให้ขนย้ายเครื่องจักรกลออกจากพื้นที่ป่า มิฉะนั้นจะดำเนินการตามกฎหมายโดยเด็ดขาด

⁸ "ข่าวเด่นในรอบปี," สยามรัฐสัปดาห์วิจารณ์ 28 (18 เมษายน 2525), 4.

⁹ การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย, "หนังสือที่ กพพ.840/06600," 25 กุมภาพันธ์ 2525.

เดือนพฤษภาคม ดร.นาท ศันตวิรุฬห์* คณบดีคณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ได้เสนอความคิดเห็นคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจน และเหตุผลตลอดจนความคิดเห็นของ ดร.นาท ศันตวิรุฬห์ได้มีสื่อมวลชนนำไปเผยแพร่ กระจายไปตามกลุ่มอนุรักษ์ธรรมชาติ นักวิชาการ นักศึกษาสถาบันต่าง ๆ และประชาชนที่ติดตามข่าวสารมวลชน ซึ่งทำให้มีการวิพากษ์วิจารณ์และคัดค้านโครงการเขื่อนน้ำโจนอย่างกว้างขวางในลำดับต่อจากนั้น

กระแสการคัดค้านที่แผ่กว้างออกไปนั้นทำให้สำนักนายกรัฐมนตรี โดยนายชูชาติ ประมุขผล ปลัดสำนักนายกรัฐมนตรี ได้มีหนังสือถึงอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหิดลขอให้แจ้งข้าราชการมหาวิทยาลัยมหิดลงดให้ข่าวสื่อมวลชน เกี่ยวกับโครงการเขื่อนน้ำโจน¹⁰ ขณะเดียวกันก็ได้แจ้งไปยังปลัดทบวงมหาวิทยาลัย "เพื่อขอความร่วมมือในการแจ้งให้ข้าราชการในสังกัดที่ประสงค์จะให้ข่าวเกี่ยวกับโครงการนี้ งดการให้ข่าวแก่สื่อมวลชน แต่ขอให้เสนอความเห็นต่อที่ประชุมคณะอนุกรรมการหรือคณะกรรมการที่กำลังพิจารณาเรื่องนี้หรือส่งไปให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ"¹¹

อีกหนึ่งหนังสือดังกล่าว สำนักนายกรัฐมนตรีได้แจ้งไปยังกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ด้วยเช่นกัน¹²

*ดร.นาท ศันตวิรุฬห์ เป็นบุคคลหนึ่งในคณะที่ปรึกษานายกรัฐมนตรี (พลเอกเปรม ติณสูลานนท์) คณะที่ปรึกษาชุดนี้ได้รับการแต่งตั้งเมื่อวันที่ 24 เมษายน 2524.

¹⁰ สำนักนายกรัฐมนตรี, "หนังสือที่ สร 1004/2811," 15 มิถุนายน 2525.

¹¹ สำนักนายกรัฐมนตรี, "หนังสือที่ สร 1004/2889," 17 มิถุนายน 2525.

¹² สุชาติ นวกวงษ์, "เขื่อนน้ำโจน : หยุคคิดกันสักหน่อย," เอกสารสรุปผลการสัมมนาเรื่องผลได้ผลเสียโครงการเขื่อนน้ำโจน, คณะศึกษามหาบัณฑิตกลุ่มวิชาสิ่งแวดล้อม 9 สาขา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล, 22 สิงหาคม 2525, หน้า 133.

ในขณะที่เดียวกันทางด้านการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทยก็ได้ตอบโต้กระแสการคัดค้าน ทั้งโดยการแถลงข่าวทางด้านสื่อมวลชน ตลอดจนจัดทำเอกสารชี้แจงข้อเท็จจริงของโครงการ อีกทั้งได้นำพาคณะกรรมาธิการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน สภาผู้แทนราษฎรและคณะผู้แทนสื่อมวลชน เดินทางไปดูพื้นที่ก่อสร้างโครงการการคัดค้านของกลุ่มคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจน ในระหว่างเดือนกรกฎาคม สิงหาคม กันยายน จนถึงต้นเดือนตุลาคม ดำเนินไปอย่างแข็งขันและต่อเนื่องหลายรูปแบบวิธีการ

กระทั่งในการประชุมคณะรัฐมนตรีชุดพิเศษ เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2525 เพื่อชี้ขาดการก่อสร้างเขื่อนน้ำโจน โดยมีการเชิญทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องทั้งการไฟฟ้าฝ่ายผลิตฯ และกลุ่มคัดค้านเข้าร่วมชี้แจงเหตุผล ปรากฏว่าคณะรัฐมนตรีได้ชะลอการตัดสินใจออกไปโดยแต่งตั้งคณะทำงานชุดพิเศษขึ้นมาหนึ่งชุด เพื่อศึกษาข้อเท็จจริงโครงการเขื่อนน้ำโจน แล้วเสนอให้คณะรัฐมนตรีพิจารณาภายใน 90 วัน ทั้งนี้โดยมีนายสมหมาย สุนทรະภูล รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เป็นประธานคณะทำงาน

ทางด้านสถานการณ์ทั่วไปทางการเมืองในปี 2525 นั้น อาจกล่าวได้ว่ารัฐบาลพลเอกเปรม ต้องเผชิญกับปัญหาทางการเมืองที่สำคัญอย่างน้อย 3 ประการด้วยกันคือ ในด้านของรัฐบาลและรัฐสภา ความวุ่นวายนอกรัฐสภา และการแสดงบทบาททางการเมืองของพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก

ในด้านของรัฐบาลและรัฐสภานั้น รัฐบาลพลเอกเปรม ภายหลังจากปรับปรุงคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 19 ธันวาคม 2524 เพียง 6 เดือน คณะรัฐมนตรี 8 กระทรวงของรัฐบาลก็ถูกพรรคฝ่ายค้านอภิปรายไม่ไว้วางใจ แต่อย่างไรก็ตามผลการลงคะแนนเสียงรัฐมนตรีทั้ง 8 กระทรวงยังได้รับคะแนนเสียงไว้วางใจ และต่อเนืองกันนั่นเอง ในเดือนมิถุนายน 2525 ได้มีความพยายามผลักดันให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับวิธีการเลือกตั้งการลงมติร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญในวาระที่ 3 นั้น ปรากฏเหตุอันได้รับการวิพากษ์วิจารณ์ว่า รัฐบาลและวุฒิสมาชิก (ซึ่งเป็นฐานของรัฐบาล) แยกแยกกัน มีการเรียกร้องให้รัฐบาลยุบสภาแต่ก็ได้มีการยุบสภาแต่อย่างใด ทางด้านความวุ่นวายนอกสภานั้น ในปี 2525 นี้ ได้ปรากฏเหตุการณ์ลอบวางระเบิดในที่ชุมชนและสถานที่ราชการหรือบ้านพักของบุคคลสำคัญหลายครั้ง อีกทั้งได้มีการชุมนุมประท้วงของผู้ประกอบการรถเมล์เล็ก การประท้วงของนักศึกษา

และกรรมการคัดค้านการขึ้นค่าโดยสารรถเมล์ ขส.มก. การชุมนุมประท้วงของชาวนา
สุพรรณบุรี และการชุมนุมประท้วงของนักศึกษามหาวิทยาลัยขอนแก่น เป็นต้น ในท่ามกลาง
สถานการณ์วุ่นวายทางการเมืองที่ดำเนินอยู่นั้น พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ผู้ช่วยผู้บัญชาการ
ทหารบกและผู้บัญชาการกองกำลังรักษาพระนคร* ได้แสดงบทบาทในการเข้าไปแก้ไขปัญหา
หนังสือพิมพ์บางฉบับขนานนามว่าพลเอกอาทิตย์ เป็น "ผู้บัญชาการของผู้บัญชาการทหารบก"¹³
การเปิดบทบาททางการเมืองโดยการนำตัวเองเข้าไปแก้ไขปัญหาคือความไม่สงบที่เกิดขึ้น
ดำเนินการในทางที่ประชาชนกำลังเบื่อหน่ายวิธีการแก้ไขปัญหามาของพลเอกเปรม ว่าไม่เด็ดขาด
และมีกระแสเรียกร้องผู้นำที่มีบุคลิกเฉียบขาดในลักษณะของพลเอกอาทิตย์ ซึ่งสถานการณ์ทาง
การเมืองโดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างบทบาทของพลเอกอาทิตย์ ได้เอื้อประโยชน์ต่อการ
คัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจน เนื่องจากรัฐบาลจำเป็นต้องฟังความสนใจไปที่การคัดค้าน
ด้วยเกรงว่ากรณีการคัดค้านอาจถูกดึงมาสร้างเงื่อนไขในการโค่นล้มรัฐบาลได้

พ.ศ. 2526

กรณีเขื่อนน้ำโจนที่ปรากฏในปี 2526 นั้น เป็นกระแสการคัดค้านของกลุ่มคัดค้าน
การสร้างเขื่อนน้ำโจนเป็นหลัก¹⁴ ทั้งนี้สืบเนื่องจากการที่ คณะทำงานชุดพิเศษที่ตั้งโดยคณะ
รัฐมนตรีเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2525 อันมีนายสมหมาย ฮุนตระกูล เป็นประธาน ไม่สามารถ

¹³"2525 ปีทองเผด็จการ," สยามใหม่ 2(7 มกราคม 2526) : 12 - 13.

*พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก อดีตแม่ทัพภาคที่ 2 เป็นนายทหารที่มีเส้นทางการ
เติบโตทางราชการรวดเร็วมาก นับแต่การแสดงบทบาทสำคัญในการปราบปรามการรัฐประหาร
เมื่อวันที่ 1 - 4 เมษายน 2524 หลังจากนั้นเพียงไม่กี่วันก็ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่ง
แม่ทัพภาคที่ 1 และได้รับมอบหมายให้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการกองกำลังรักษาพระนครด้วย
และหกเดือนต่อมาก็ขึ้นรั้งตำแหน่งผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก (ผู้บัญชาการทหารบกขณะนั้นคือ
พลเอกเปรม ติณสูลานนท์)

¹⁴เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน.

ศึกษาข้อเท็จจริงได้ทันภายใน 90 วัน ตามที่คณะรัฐมนตรีกำหนด ต้องเลื่อนเวลาการศึกษา ออกไปถึง 2 ครั้ง ในระหว่างนั้นเอง รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ต้องเผชิญหน้า กับเหตุการณ์สำคัญทางการเมืองคือ วิกฤติการณ์แก้ไขรัฐธรรมนูญ การผลักดันให้มีการแก้ไข รัฐธรรมนูญครั้งนี้ ยังผนวกไว้ด้วยการให้คงอำนาจวุฒิสมาชิกตามบทเฉพาะกาล และการ ให้ข้าราชการประจำดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ เฉพาะในประเด็นการให้ข้าราชการ ประจำดำรงตำแหน่งทางการเมืองนี้ หนังสือพิมพ์วิพากษ์วิจารณ์ว่า "เป็นการเปิดทางให้ กับการก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งทางการเมืองของพลเอกอาทิตย์* โดยที่ยังคงดำรงตำแหน่ง ผู้บัญชาการทหารบกด้วย"¹⁵

ความพยายามผลักดันให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญ ได้มีการคัดค้านอย่างกว้างขวาง ทั้งจากสภาผู้แทนราษฎรเอง และนักวิชาการ นักศึกษา ปัญญาชน โดยเฉพาะในประเด็น การคงอำนาจวุฒิสมาชิกและการให้ข้าราชการประจำดำรงตำแหน่งทางการเมืองได้ ความ ชัดแย้งระหว่างผู้สนับสนุน (ส่วนใหญ่เป็นวุฒิสมาชิกสายทหารบก สายพลเอกอาทิตย์) และ ผู้คัดค้านการแก้ไขรัฐธรรมนูญปรากฏเด่นชัด และแล้วร่างแก้ไขรัฐธรรมนูญก็ไม่ได้ได้รับความ เห็นชอบจากรัฐสภาในวาระที่สาม เมื่อวันที่ 16 มีนาคม หลังจากนั้นสถานการณ์ทางการเมืองตกอยู่ในสภาพตึงเครียด กระทั่งในที่สุด รัฐบาลก็ได้ประกาศยุบสภาโดยเหตุผลปรากฏ ในพระราชกฤษฎีกายุบสภา เมื่อวันที่ 19 มีนาคม 2525 ระบุว่า

"เนื่องจากตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ได้มีการขอแก้ไขรัฐธรรมนูญ ถึง 4 ครั้ง ประชาชนและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต่างก็มีความเห็น ก้ำกึ่งกัน หากให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามวิธีการใหม่ ขณะนี้อาจนำไปสู่ปัญหาความขัดแย้งที่รุนแรงทางการเมืองได้ อันจะนำ มาซึ่งความเสื่อมโทรมของระบบ เศรษฐกิจและความสามัคคีของคนในชาติ และการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จึงสมควรยุบสภาผู้แทนราษฎร เพื่อให้มีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขึ้นใหม่"

*พลเอกอาทิตย์ ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบก เมื่อ วันที่ 1 ตุลาคม 2525.

¹⁵"เปิดสภาฯ รัฐธรรมนูญ," สยามใหม่ 2 (14 มกราคม 2526) : 14.

รัฐบาลในขณะนั้นจึงกลายเป็นรัฐบาลรักษาการ และในวันที่ 11 เมษายน 2526 นั้นเอง คณะทำงานชุดพิเศษของนายสมหมาย ได้เสนอรายงานการศึกษาโครงการ เชื้อนน้ำโจนให้รัฐบาลพิจารณา แต่รัฐบาลก็ได้ตัดสินใจอย่างแน่ชัดเป็นอย่างใดอย่างหนึ่ง ออกมา เพียงแต่แถลงว่ารัฐบาลในขณะนี้ เป็นรัฐบาลรักษาการจึงจะปล่อยให้การตัดสินใจ โครงการ เชื้อนน้ำโจน เป็นหน้าที่ของรัฐบาลใหม่ อย่างไรก็ตามภายหลังจากการเลือกตั้งทั่วไป เมื่อวันที่ 18 เมษายน และพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ได้จัดตั้งรัฐบาลใหม่ขึ้นเมื่อเดือน พฤษภาคม ก็ได้ตัดสินใจออกมาแต่อย่างใด ในขณะเดียวกันการเคลื่อนไหวคัดค้านโครงการ เชื้อนน้ำโจนก็เงียบหายไปเช่นเดียวกัน

พ.ศ. 2527 - 2528

กล่าวได้ว่าช่วงปี พ.ศ. 2527 - 2528 กรณีโครงการเชื้อนน้ำโจนไม่มีใครปรากฏ เป็นข่าวทางหนังสือพิมพ์เท่าใดนัก ซึ่งการเงียบหายไปในนั้นจึงได้กล่าวถึงในลำดับต่อไป (บทที่ 5) แต่อย่างไรก็ตามไม่ได้หมายความว่า การเคลื่อนไหวต่าง ๆ ของโครงการนี้ จะยุติไปโดยสิ้นเชิง โครงการเชื้อนน้ำโจนได้ถูกนำเข้าสู่การพิจารณาของคณะกรรมการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงาน ของสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา ซึ่งเป็นกรรมาธิการร่วม ของสองสภา¹⁶ กรรมาธิการฯ ของทั้งสองสภามีมติร่วมกันควรสร้างเชื้อนน้ำโจน และ ประธานคณะกรรมการฯ ของทั้งสองสภาได้ลงนามแจ้งมติต่อนายกรัฐมนตรีเร่งรัฐบาลให้อนุมัติการก่อสร้างโดยด่วน¹⁷

¹⁶ กองกรรมาธิการ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภา, "บันทึกการประชุมร่วมกัน ของคณะกรรมการวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและการพลังงานสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภา," 6 มิถุนายน 2527 และ 30 มกราคม 2528.

¹⁷ รัฐสภา, "หนังสือที่ สร 1053/2527," 12 มิถุนายน 2527.

* พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก จะเกษียณอายุราชการ ในวันที่ 30 กันยายน 2528.

สถานการณ์ทางการเมืองในช่วงปี 2527 นั้น รัฐบาลพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ สามารถแก้ไขปัญหาทางด้านรัฐสภาอัน เกิดจากการพยายามอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาลร่วม คณะของพรรคฝ่ายค้าน ทั้งนี้โดยอาศัยความร่วมมือและสนับสนุนจากทั้งนกรการเมืองและ ทหารในกองทัพแต่ในช่วงปลายปีนั้น เองรัฐบาลพลเอก เปรมก็ต้องเผชิญหน้ากับกองทัพบกใน สถานการณ์เคลื่อนไหวให้มีการต่ออายุราชการในตำแหน่งผู้บัญชาการทหารบกให้กับพลเอก อาทิตย์ กำลังเอก* ซึ่งเป็นการเสนอล่วงหน้าถึง 1 ปี การเคลื่อนไหวดังกล่าวเกิดขึ้น ในสถานการณ์กวาดจับผู้ต้องหาคดีคอมมิวนิสต์ และคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ อันเป็นคดี ที่มีลักษณะล่อแหลมต่อความไม่สงบและความมั่นคงของประเทศ หนังสือพิมพ์วิจารณ์ว่ากอง ทพบกได้อาศัยสถานการณ์ดังกล่าว เป็นพื้นฐานในการเรียกร้องการต่ออายุราชการ ภายใต้ เหตุผลที่ว่ากองทัพบกต้องการผู้นำที่เข้มแข็ง เช่นพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก¹⁸ และหลังจากนั้น พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ได้ออกอากาศในรายการ "กองทัพพบประชาชน" แสดงทัศนะ ไม่เห็นด้วยกับการลดค่าเงินบาทของรัฐบาล ซึ่งกรณีนี้หนังสือพิมพ์วิจารณ์ว่า "คือการแสดง ความไม่ไว้วางใจรัฐบาลของกองทัพนั่นเอง"¹⁹ แต่รัฐบาลก็สามารถผ่านพ้นภาวะการณ์ ดังกล่าวไปได้

ส่วนในปี 2528 นั้นรัฐบาลพลเอก เปรมต้องเผชิญกับปัญหาความขัดแย้งภายในพรรค ร่วมรัฐบาล อันประกอบด้วยพรรคกิจสังคม ประชาธิปัตย์ ประชากรไทยชาติประชาธิปไตย และกลุ่มอิสระ แต่ปัญหาต่าง ๆ ก็คลี่คลายไปได้ ทั้งนี้โดยหนังสือพิมพ์ได้ตั้งข้อสังเกตว่า "เนื่องจากพลเอก เปรมมีลักษณะที่เป็นนักประสานประโยชน์ อันได้รับการยอมรับจากทุกฝ่ายสูง จึงคลี่คลายความขัดแย้งที่เกิดขึ้นให้ผ่อนเบาลงได้"²⁰

*พลเอกอาทิตย์ กำลังเอก จะเกษียณอายุราชการ ในวันที่ 30 กันยายน 2528

¹⁸"วิกฤติ 28 ดับสุริยา," วิวัฒน์ 1 (3) (1 - 4 มกราคม 2528) : 13.

¹⁹"ทหารกับรัฐบาล พิทักษ์ในเบื้องต้น การดับเครื่องชนในปลายปี," มติชน สุดสัปดาห์ 7 (6 มกราคม 2528) : 1.

²⁰"การเมืองปี 2529 การชิงธงสู่เส้นชัย ระวัง . อุบัติเหตุ," มติชนสุดสัปดาห์ 8 (5 มกราคม 2529) : 8 - 9.

อย่างไรก็ตามวิกฤติการณ์ที่รุนแรงที่สุดของพลเอกเปรมในปีนี้ ก็คือการพยายามก่อการรัฐประหาร เมื่อวันที่ 9 กันยายน ซึ่งเกิดขึ้นขณะพลเอกเปรม คิมสุลานนท์ อยู่ระหว่างการเดินทางเยือนประเทศอินโดนีเซีย ส่วนพลเอกอาทิตย์ กำลังเอก ผู้บัญชาการทหารสูงสุดกำลังเดินทางไปเยือนยุโรป แต่ภายหลังจากนั้นไม่กี่ชั่วโมงพลเอกเทียนชัย สิริสัมพันธ์ ผู้ช่วยผู้บัญชาการทหารบก ก็สามารถควบคุมสถานการณ์ไว้ได้ พันเอกมบุญ รูปขจร และนาวาโทมนัส รูปขจร สองพี่น้องถูกระบุว่าอยู่เบื้องหลังการรัฐประหารในครั้งนี้ และบุคคลทั้งสองได้หลบหนีออกนอกประเทศในที่สุด ขณะเดียวกันพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ อดีตนายกรัฐมนตรี พลเอกเสริม ฅ นคร อดีตรองนายกรัฐมนตรี รวมทั้งผู้นำกรรมกร และเป็นวุฒิสมาชิกด้วยคือ นายสวัสดิ์ ลูกโคต และนายอาทิตย์ ขามเทศทอง ถูกจับกุมในข้อหากบฏ

หลังการก่อการรัฐประหาร นำมาซึ่งการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีทั้งนี้เนื่องจากการที่พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ หัวหน้าพรรคชาติประชาธิปไตย ถูกจับกุม นายอบ วสุรัตน์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม นายวงศ์ พลนิกร และนายประโยชน์ เนื่องจำนงค์ รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ซึ่งเป็นสมาชิกพรรคชาติประชาธิปไตย ได้ลาออกจากตำแหน่งรัฐมนตรี โดยพลเอกเปรมได้ดึงพรรคก้าวหน้าเข้าร่วมรัฐบาล

พ.ศ. 2529

หลังจากที่กรณีเขื่อนน้ำโจน ได้เงียบหายไปอย่างไม่ค่อยปรากฏเป็นข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์ นับแต่กลางปี 2526 และต่อเนื่องตลอดปี 2527 และ 2528 นั้น ครั้นถึงปี 2529 ประมาณเดือนมิถุนายน ได้ปรากฏข่าวทางหน้าหนังสือพิมพ์ว่า รัฐบาลพยายามรื้อฟื้นโครงการเขื่อนน้ำโจนขึ้นมาอีกครั้ง โดยได้ตั้งคณะกรรมการพิจารณาศึกษาและติดตามผลเรื่องเขื่อนน้ำโจนขึ้น โดยมี ร.ท.ศุภี มหาสันทนะ รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี เป็นประธาน แต่ยังไม่เห็นผลสรุปการศึกษาแต่อย่างใด²¹

²¹ "สาวไส้ป่าไม้ - กฟพ. ใครเขม็อมป่า 6.8 ล้านไร่ จับตาอนาคตเขื่อนน้ำโจน," ข่าวพิเศษ (1 - 7 ธันวาคม 2529) : 19.

และภายหลังการปรากฏข่าวการรื้อฟื้นโครงการเขื่อนน้ำโจน กลุ่มคัดค้านก็ได้เคลื่อนไหวคัดค้านอีกครั้ง และการคัดค้านครั้งนี้ ได้ขยายตัวลงไปสู่ระดับท้องถิ่น ทั้งนี้เมื่อวันที่ 29 กันยายน 2529 บรรดาพนักงานสมาชิกรัฐสภาจังหวัด สมาชิกสภาเทศบาล ผู้นำชาวไร่อ้อยและประชาชนชาวกาญจนบุรี ได้จัดตั้งชมรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่ออนาคตชาวจังหวัดกาญจนบุรี เพื่อรณรงค์คัดค้านการทำลายสิ่งแวดล้อมในจังหวัดกาญจนบุรี และคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจน²²

สำหรับสถานการณ์ทางการเมืองในปี 2529 นั้น ปัญหาต่าง ๆ ที่รัฐบาลพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ ต้องเผชิญนั้น จะมาจากปัญหาในคณะรัฐมนตรี รัฐสภาและพรรคการเมืองร่วมรัฐบาล เป็นสำคัญ กล่าวคือภายหลังจากเริ่มมีใหม่ไม่กี่วัน พลเอกเปรมก็ทำการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีในส่วนที่สังกัดพรรคกิจสังคม ผลจากการปรับปรุงคณะรัฐมนตรีครั้งนี้ ก่อให้เกิดการแตกแยกขึ้นในพรรคกิจสังคม อันเนื่องมาจากการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรีไม่สามารถตอบสนองแก่บางกลุ่มในพรรคกิจสังคมได้²³ จวบจนกระทั่งในวันที่ 1 พฤษภาคม รัฐบาลได้เสนอพระราชกำหนด 9 ฉบับ เข้าสู่สภา ซึ่งปรากฏว่าพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 และ พ.ศ. 2529 ไม่ได้รับการยอมรับจากสภาผู้แทนราษฎร รัฐบาลจึงประกาศยุบสภาผู้แทนราษฎรในวันเดียวกันนั่นเอง ซึ่งสาเหตุประการสำคัญของการคว่ำพระราชกำหนดฉบับนี้ เพื่อเป็นการสกัดกั้นพระราชกำหนดควบคุมธนาคารพาณิชย์ ซึ่งรัฐบาลจะเสนอเข้าสู่การพิจารณาของสภาในลำดับต่อมา โดยที่พระราชกำหนดควบคุมธนาคารพาณิชย์ดังกล่าวจะส่งผลให้รัฐมีอำนาจในการเข้าไปควบคุมการแสวงประโยชน์ในทางมิชอบของธนาคารพาณิชย์ได้มากขึ้น อันทำให้ธนาคารหลายแห่งจะได้รับผลกระทบจากการแก้ไขพระราชกำหนดฉบับนี้

²² สัมภาษณ์ประวิทย์ เจนวิระนนท์, ประธานชมรมธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเพื่ออนาคตจังหวัดกาญจนบุรี, 21 กรกฎาคม 2530.

²³ "สัญญาณยุบสภา กังวานดังอีกครั้งหลังเปรม 5," อาทิตย์วิวัฒน์ 1 (2 กุมภาพันธ์ 2529) : 19.

หลังการเลือกตั้งทั่วไปเมื่อเดือนกรกฎาคมแล้ว พลเอกเปรมได้จัดตั้งรัฐบาลเสียงข้างมากในสภาผู้แทนราษฎร โดยมีสมาชิกพรรครัฐบาลถึง 232 เสียง จากพรรคประชาธิปัตย์ กิจสังคมชาติไทย และพรรคราษฎร์ ในขณะที่พรรคฝ่ายค้านมีเสียงร่วมกันเพียง 115 เสียง แต่อย่างไรก็ตามจากกรณีที่พรรคประชาธิปัตย์ "งดออกเสียง" ในการอภิปรายไม่ไว้วางใจ ร.ต.อ.สุรัตน์ โสธานุเคราะห์ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์จากพรรคกิจสังคมในกรณีการอนุมัตินำเข้าไม้ซุงจากพม่า จนกระทั่ง ร.ต.อ.สุรัตน์ ได้รับความกดดันให้ลาออกจากตำแหน่งในเวลาต่อมา ก่อให้เกิดความบาดหมางระหว่างพรรคร่วมรัฐบาลคือ พรรคกิจสังคมและพรรคประชาธิปัตย์ อีกทั้งภายในพรรคประชาธิปัตย์เอง "กลุ่ม 10 มกราคม" ซึ่งไม่พอใจนายพิชัย รัตตกุล หัวหน้าพรรค กรณีการจัดสรรตำแหน่งรัฐมนตรี ก็นับเป็นปัญหาที่อ่อนไหวของรัฐบาลพลเอกเปรม ในปี 2529 ที่สืบเนื่องจนถึงปี 2530

ดังได้เสนอข้างต้นนั้น เป็นเหตุการณ์สำคัญโดยสรุปของการเคลื่อนไหวของกรณีปัญหาเขื่อนน้ำโจน ในช่วงปี 2525 - 2529 รวมถึงสถานการณ์ทางการเมืองอันเป็นบริบทที่ผู้วิจัยเห็นว่าชัก เป็นส่วนที่เอื้ออำนวยต่อการเคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจนในแง่ที่ว่า การดำเนินการคัดค้านของกลุ่มคัดค้านการสร้างเขื่อนน้ำโจนที่ผนวกรวม ๆ เข้ากับสถานการณ์ทั่วไปทางการเมือง ทำให้พลังการคัดค้านมีความหนักแน่นขึ้น กระทั่งรัฐบาลต้องให้ความสนใจ ซึ่งการขยายความนัยสำคัญของสถานการณ์การเมืองต่อกระบวนการตัดสินใจกรณีเขื่อนน้ำโจนนั้น ผู้วิจัยจักได้นำเสนอต่อไปในส่วนที่ว่าด้วยโครงการเขื่อนน้ำโจนในมิติของกระบวนการกำหนดนโยบาย

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย